BIBLIOTEKARZ PODLASKI
3/2022 (LVI)
https://doi.org/10.36770/bp.740
ISSN 1640-7806 (print) ISSN 2544-8900 (online)
www.bibliotekarzpodlaski.pl

CC BY SA

Violetta Wejs-Milewska*
Uniwersytet w Białymstoku, Polska / University of Białystok, Poland
ORCID: 0000-0002-1275-5369

Anna Janicka**
Uniwersytet w Białymstoku, Polska / University of Białystok, Poland
ORCID: 0000-0003-0289-3706

Konferencja Naukowa „Adam Mickiewicz i romantycy wobec tradycji Wileńskiego Środowiska Filologicznego (1795–1864)". Białystok–Wilnius, 21 czerwca 2022 r. Sprawozdanie

Scientific Conference "Adam Mickiewicz and other Romantic writers and the tradition of the Vilnius Philological Society (1795–1864)". Białystok–Vilnius, the 21st of June 2022. A Report

Dnia 17 listopada 2021 roku Sejm Rzeczypospolitej podjął *Uchwałę* w sprawie ustanowienia roku 2022 Rokiem Romantyzmu Polskiego. Czytamy w niej między innymi:

„W 1822 roku w Wilnie ukazały się *Ballady i romanse* Adama Mickiewicza, zawarte w tomiku poetyckim, który wyznaczył początek polskiego romantyzmu. Wtedy po raz pierwszy ujrzały światło dzienne *Romantyczność*, *Powrót taty*, *Świtezianka*, *Pani Twardowska*, bez których trudno wyobrazić sobie ostatnich

* Violetta Wejs-Milewska – prof. dr hab., literaturoznawczyni, kierownik Katedry Filologicznych Badań Interdyscyplinarnych (Uniwersytet w Białymstoku); autorka m.in. monografii *Buenos Aires – Gwatemala – Montevideo – Nowy Jork – Paryż. Listy do Jana Nowaka-Jeziorańskiego i innych* (Białystok 2018).

** Anna Janicka – dr hab., prof. UwB; pracuje w Katedrze Filologicznych Badań Interdyscyplinarnych Uniwersytetu w Białymstoku. Autorka m.in. książki *Tradycja i zmiana. Literackie modele dziewiętnastowieczności: pozytywizm i „obrzeża"* (Białystok 2015).

dwieście lat polskiej kultury. To, co nastąpiło potem, było bez precedensu w polskich dziejach. Zrodziła się epoka, w której tworzyli genialni artyści, myśliciele i działacze polityczni, którzy w sytuacji narodowej niewoli stworzyli kraj duchowej wolności, rozwinęli programy niepodległościowe, a zarazem wynieśli polską literaturę, muzykę i malarstwo do rangi czołowych osiągnięć kultury europejskiej”[1].

Podjęcie tej znamiennej uchwały wywołało rozmaite reakcje. Ze sceptycyzmem odnieśli się do dziedzictwa Romantyzmu zazwyczaj ci sami krytycy wszystkiego, co z ducha romantyczne w kulturze polskiej[2]. Nawet jednak zwolennicy tradycji romantycznej ze sceptycyzmem wskazywali, iż setna rocznica wydania pierwszego tomu *Poezyj* Mickiewicza[3] przypadła w czasie niespecjalnie łaskawym wszelkim rocznicom: trwała pandemia koronawirusa, nasilały się napięcia geopolityczne, które w końcu doprowadziły do zbrodniczej agresji Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 roku.

Z innej strony patrząc, zauważamy, iż ten nieszczęśliwy czas w dziejach świata i Polski uwyraźnił znów znaczenie historii, jej siłę i niszczycielską moc. Pozwoliło to – czy raczej stwarzało na to szansę – lepiej zrozumieć, co czuli nasi XIX-wieczni antenaci, jak wrażliwi byli na czucia tętna historii, natury, transcendentalnego wymiaru świata. Obawy organizatorów Jubileuszu – piszemy to z perspektywy połowy „strasznego” roku 2022 – okazały się płonne. Jak Polska długa i szeroka organizowano konferencje naukowe, uroczystości rocznicowe lub na nowo czytano, inscenizowano klasykę romantyczną[4].

W narodzinach polskiego romantyzmu szczególna rola przypadła Wilnu, tamtejszemu środowisku naukowemu (nie tylko filologicznemu!). W ramach

1 Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 listopada 2021 r. w sprawie ustanowienia roku 2022 Rokiem Romantyzmu Polskiego, „Monitor Polski”, Warszawa, dnia 30 listopada 2021 r. Poz. 1095, akapit 1. Podpisane: „Marszałek Sejmu: E. Witek”.

2 Zob. dywagacje Marcina Kuli *Czy dziedzictwo Romantyzmu jest w nas?*, „PAUza Akademicka” nr 569 z 2 IX 2021. Jest to polemika z wystąpieniem prof. Marii Cieśli-Korytowskiej *Dziedzictwo Romantyzmu* podczas Walnego Zgromadzenia PAU 19 VI 2021.

3 A. Mickiewicz, *Poezje. Tom pierwszy*, Wilno 1822.

4 Warto wspomnieć o znakomitych inicjatywach Teatru Wierszalin z Supraśla (*Tańczyć Konrada*, *Panie Malczewski*, *Ballady i romanse*). Niestety, trzeba też wspomnieć o skandalach takich jak *Dziady* M. Kleczewskiej w Teatrze im. Słowackiego w Krakowie. Nie zabrakło inscenizacji Słowackiego. Klasykę romantyczną inscenizowano w teatrach szkolnych. Ogólnopolskim wydarzeniem artystycznym była *Balladyna* w Teatrze Telewizji w reż. Wojciecha Adamczyka (22 listopada 2021).

obchodów Roku Romantyzmu Polskiego z inicjatywy prof. Jarosława Ławskiego postanowiono zorganizować polsko-litewską sesję naukową poświęconą wileńskim inspiracjom romantyzmu polskiego (ale też litewskiego czy białoruskiego).

Naukową Międzynarodową Interdyscyplinarną Konferencję Naukową „Adam Mickiewicz i romantycy wobec tradycji wileńskiego środowiska filologicznego (1795–1864). Osobowości – idee – dzieła – konteksty europejskie" zorganizowały następujące instytucje naukowe: Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód"; Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku; Wydział Filologiczny Polskiej Akademii Umiejętności; Akademia Edukacji (Wilno) Uniwersytetu Witolda Wielkiego (Kowno); Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku.

W gronie głównych organizatorów znalazły się więc polski i litewski uniwersytet, najszacowniejsza akademia naukowa w Polsce (PAU) i aktywna naukowo biblioteka regionalna, podlaska. Nad projektem czuwał szacowny Komitet Naukowy w składzie: prof. Lucjan Suchanek (PAU, Kraków) – *Przewodniczący*, dyr. Beata Zadykowicz (Książnica Podlaska), prof. Marek Nalepa (UR, Rzeszów), prof. Andrzej Baranow (VDU, Wilno), prof. Krystyna Rutkowska (UW, Wilno), prof. Rościsław Radyszewski (KNU, Kijów), prof. Mikołaj Sokołowski (IBL PAN, Warszawa), prof. Kazimierz Korus (PAU, Kraków), prof. Bogusław Dopart (UJ, PAU), prof. Marek Piechota (UŚ, Katowice), prof. Piotr Biłos (INALCO, Paryż), doc. dr Halina Turkiewicz (VDU, Wilno), prof. Zbigniew Kaźmierczyk (UG, Gdańsk)[5].

Za organizację sesji odpowiadał zespół bardzo doświadczonych organizatorów. Komitet Organizacyjny stworzyli: prof. Jarosław Ławski (UwB) – *Przewodniczący*, prof. Andrzej Baranow (VDU, Wilno) – *Przewodniczący*, dr Łukasz Zabielski (Książnica Podlaska im. Ł. Górnickiego) – *Sekretarz*, dr hab. Anna Janicka, prof. UwB (Białystok) – *Sekretarz*, doc. dr Halina Turkiewicz (VDU, Wilno) – *Sekretarz*, prof. Violetta Wejs-Milewska (UwB, Białystok), dr Michał Siedlecki (Książnica Podlaska im. Ł. Górnickiego), dr Kamil K. Pilichiewicz (Książnica Podlaska im. Ł. Górnickiego), mgr Patryk

5 Cyt. za bogatym graficznie programem: *Międzynarodowa Konferencja Naukowa ADAM MICKIEWICZ I ROMANTYZM WOBEC TRADYCJI WILEŃSKIEGO ŚRODOWISKA FILOLOGICZNEGO (1795–1864). PROGRAM*, red. J. Ławski, A. Baranow, opr. graf. E. Frymus-Dąbrowska, Białystok–Kraków 2022, s. 6.

Suchodolski (Książnica Podlaska im. Ł. Górnickiego), mgr Natalia Szabołtas (UwB, Białystok)[6].

W czasie Konferencji debatowano nad zestawem zagadnień, tematów przygotowanych przez Komitet Organizacyjny:

– Filologia/filologie w Wilnie, ich dzieje: Akademia Wileńska, Szkoła Główna Wielkiego Księstwa Litewskiego, Szkoła Główna Wileńska, Cesarski Uniwersytet Wileński;

– Wpływ filologii wileńskiej na Adama Mickiewicza i Środowisko pisarzy polskich z terenów dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego;

– Mickiewicz, romantycy wileńscy wobec filologii klasycznej;

– Wielkie osobowości wileńskich badań filologicznych (różnych dyscyplin: od filologii klasycznej po neofilologię, orientalistykę): Golański, Groddeck, Borowski, Lelewel, Sękowski, Euzebiusz Słowacki i inni;

– Język, literatura i kultura polska w badaniach wileńskich filologów, historiografów, uczonych innych dyscyplin do 1864 roku;

– Wileńskie badania filologiczne a odrodzenie kultury, języka i filologii litewskiej;

– Echa wileńskiej filologii w twórczości polskich i europejskich romantyków (Słowacki, Norwid, Krasiński i inni);

– Imaginarium wileńskiej filologii: malarskie, plastyczne, muzyczne echa;

– Dziedzictwo filologii wileńskiej w kulturach środkowoeuropejskich i wschodnioeuropejskich: litewskiej, ukraińskiej, białoruskiej;

– Uniwersytet Wileński i jego środowisko filologiczne, literackie w oczach Rosjan, Niemców i innych;

– Tradycje wileńskich badań filologicznych (1795–1864) w badaniach historyków nauki i filologów od 1864 roku po współczesność;

– Narodziny romantyzmu w kulturze polskiej a wileńskie środowisko uniwersyteckie filologów;

– Filologiczne pasje Filomatów, Filaretów, Promienistych (i innych);

– Filologia w prowincjonalnych ośrodkach Wielkiego Księstwa Litewskiego a rozwój literatury i sztuki na tych ziemiach[7].

6 Tamże. Dodajmy, iż Komitet Organizacyjny mieścił się w Katedrze Badań Filologicznych „Wschód – Zachód" na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu w Białymstoku.

7 Tamże, s. 5. Zestaw zagadnień badawczych zaproponował prof. J. Ławski.

Szczególny moment historyczny, w jakim odbywało się spotkanie (epoka popostmodernistyczna i równocześnie wojenna), wymusił przyjęcie konferencji sesji hybrydowej: część jej uczestników występowała stacjonarnie w białostockiej Książnicy Podlaskiej[8], część łączyła się *online*. Już wcześniej wykluczono możliwość organizacji w 2022 roku wyjazdu do Wilna, co wiązałoby się z różnymi zagrożeniami. W sali Książnicy Podlaskiej zgromadzili się między innymi: prof. Violetta Wejs-Milewska, dr hab. Anna Janicka, prof. Urszula Sokólska, dr Marta Kowerko-Urbańczyk, mgr Agnieszka Zięba-Dąbrowska, dr Katarzyna Zimnoch, dr Łukasz Zabielski, dr Michał Siedlecki.

Choroby wykluczyły z udziału w sesji, którą organizował i zainicjował, prof. Jarosława Ławskiego, a także reprezentanta białoruskiej perspektywy badawczej prof. Mykołę Chaustowicza. W tej sytuacji prowadzenie Konferencji wzięły na siebie prof. Anna Janicka i prof. Violetta Wejs-Milewska. Powitały Gości, po czym oddały głos współorganizatorom: dyr. Beacie Zadykowicz z Książnicy Podlaskiej i prof. Andrzejowi Baranowowi, który reprezentował wileńską Akademię Edukacji z Uniwersytetu Witolda Wielkiego (Kowno). Uroczystego otwarcia sesji dokonał prof. Lucja Suchanek z Polskiej Akademii Umiejętności. Informacje organizacyjne przekazał na koniec dr Łukasz Zabielski z Książnicy Podlaskiej.

Obrady plenarne zaplanowano między 9.20 a 20.00. Program był więc bardzo obszerny i napięty. Obrady podzielono na cztery panele, którymi kierowali: I: prof. Violetta Wejs-Milewska (UwB) i doc. dr Barbara Dwilewicz (VDU, Wilno); II: dr hab. Anna Janicka, prof. UwB i doc. dr Irena Fedorowicz (Uniwersytet Wileński); III: prof. Agnieszka Ziołowicz (UJ, Kraków) i dr Łukasz Zabielski (Książnica Podlaska); IV: dr hab. Zbigniew Kaźmierczyk, prof. UG i prof. Andrzej Baranow (VDU, Wilno).

Trudno oddać bogactwo programu, przywołajmy więc tylko kilka wystąpień:

– Prof. Lucjan Suchanek (PAU, Kraków), *Czym jest romantyzm: dzieło, prąd, epoka. Problemy periodyzacji romantyzmu*;

– Dr hab. Zbigniew Kaźmierczyk, prof. UG (Gdańsk), *Joachim Lelewel jako profesor Mickiewicza*;

– Prof. Agnieszka Zlotowicz (UJ, Kraków), *Filologia klasyczna i przyjaźń. O źródłach filomackiej towarzyskości*;

8 Obrady odbywały się w znanej z wielu wydarzeń naukowych Sali Audytoryjnej (VI p.) w Książnicy Podlaskiej.

– Doc. dr Halina Turkiewicz (VDU, Akademia Edukacji w Wilnie), *Echa edukacji uniwersyteckiej w „Seksternach wykładów kowieńskich Adama Mickiewicza (1819–1821)"*;

– Dr hab. Jolanta Kowal, prof. UR (Rzeszów), *W kręgu wielkich osobowości wileńskich badań filologicznych. Leona Borowskiego wspomnienie o Euzebiuszu Słowackim*;

– Doc. dr Krystyna Syrnicka (VDU, Akademia Edukacji w Wilnie), *W romantycznym ogrodzie pamięci. Album Marii Siwickiej w kontekście tradycji sztambuchowej*;

– Prof. Urszula Sokólska (UwB, Białystok), *Rozprawy filologiczne Joachima Lelewela*;

– Dr Marcin Niemojewski (UW, Warszawa), *Cesarski Uniwersytet Wileński a początki litewskiego odrodzenia narodowego*;

– Prof. Andrzej Baranow (VDU, Akademia Edukacji w Wilnie), *Uniwersytet Wileński jako kuźnia inteligencji litewskiej w I połowie XIX wieku*;

– Prof. Mikałaj Chaustowicz (UW, Warszawa), *„Romantyzm wileński" a literatura Białorusi XIX wieku*[9].

Szczególną cechą tej Konferencji była znakomita atmosfera dyskusyjna. Dyskutowano ze swadą o każdym referacie, co ułatwiła atmosfera wzajemnej życzliwości, otwartości. Badacze polscy i litewscy zresztą dobrze się znali i najwyraźniej spragnieni byli takiego naukowego kontaktu. W sesji wzięło udział 24 badaczy: z Litwy (8) i Polski (16). Reprezentowane były trzy instytucje litewskie (VDU, Uniwersytet Wileński i Muzeum Adama Mickiewicza w Wilnie) i znaczna grupa naukowych instytucji polskich (UwB, UJ, UG, UR, UW, UJK, UWr, UAM)[10].

Konferencję uznano za znakomite uczczenie Roku Romantyzmu Polskiego, za wydarzenie o znaczeniu naukowym, towarzyskim i duchowym. Plonem badań będzie polsko-litewska monografia, której wydanie zaplanowano w 2023 roku.

9 Cyt. za: *Międzynarodowa Konferencja… Program*, s. 10–11.

10 *Program* Konferencji miał przemyślaną ikonografię, eksponując różne postaci z historii wileńskiego środowiska: portrety Mickiewicza, Marcina Poczobutta-Odlanickiego SJ, Juliusza Słowackiego, Władysława Syrokomli, Euzebiusza Słowackiego.

Obrady plenarne. Na zdj. od lewej dr Łukasz Zabielski (KP), prof. Andrzej Baranow (UwB)

Wystąpienie doc. dr Haliny Turkiewicz (Wilno, Litwa), obradom przewodniczy dr hab. Anna Janicka, prof. UwB

Wystąpienie *online* prof. Agnieszki Ziołowicz (UJ), sekcji przewodniczy prof. Violetta Wejs-Milewska (UwB)

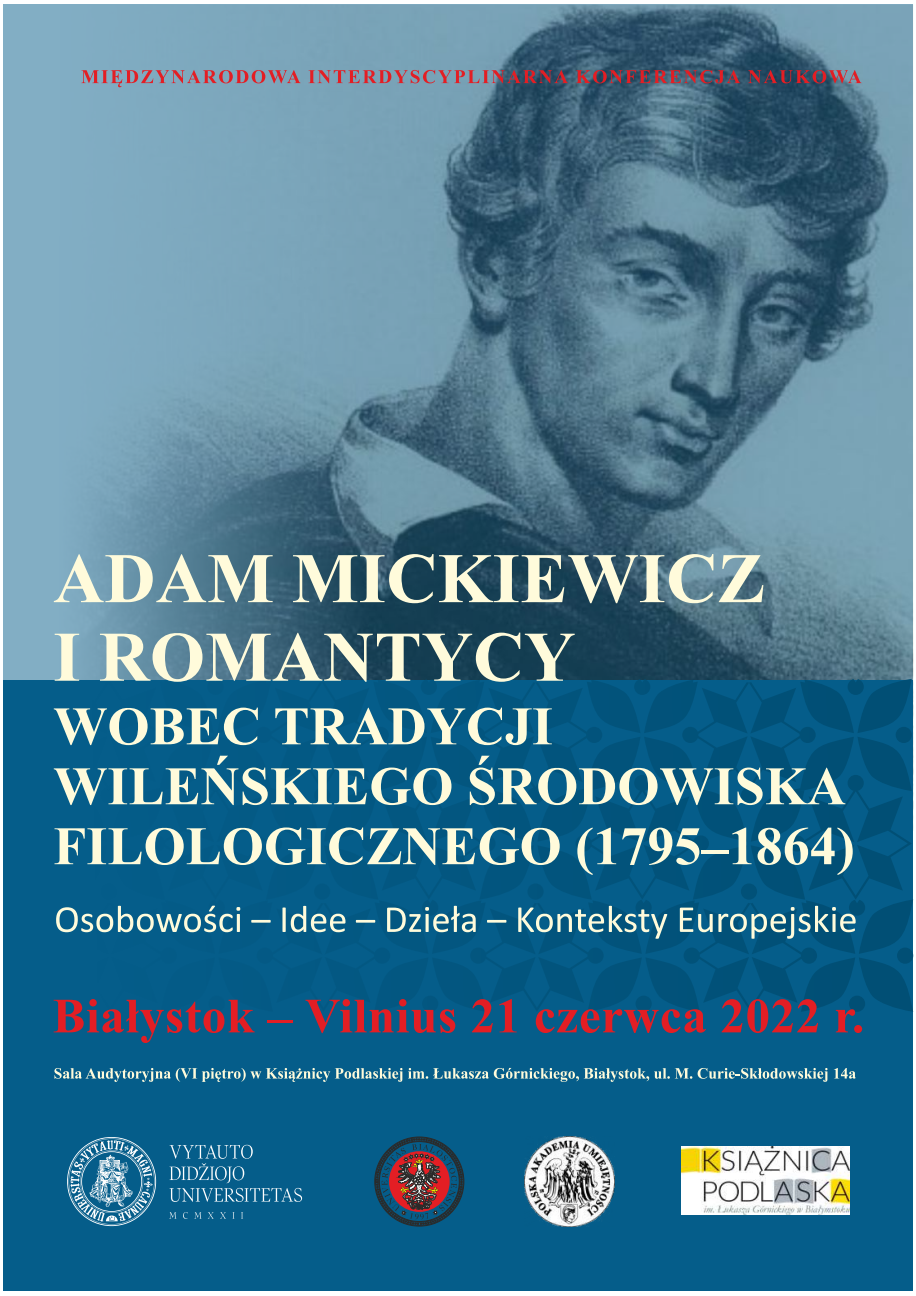
MIĘDZYNARODOWA INTERDYSCYPLINARNA KONFERENCJA NAUKOWA
ADAM MICKIEWICZ
I ROMANTYCY
WOBEC TRADYCJI
WILEŃSKIEGO ŚRODOWISKA
FILOLOGICZNEGO (1795–1864)
Osobowości – Idee – Dzieła – Konteksty Europejskie
Białystok – Vilnius 21 czerwca 2022 r.
Sala Audytoryjna (VI piętro) w Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego, Białystok, ul. M. Curie-Skłodowskiej 14a
VYTAUTO
DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
MCMXXII
KSIĄŻNICA
PODLASKA